

QUAN SEXE I GÈNERE NO COINCIDEIXEN

Transsexuals: El dret d'escollir

Alejandro Fernández Giner —un transsexual valencià fincat a Alemanya— des de València i Pablo (ara Valeria) Ruiz Escobar des d'Eivissa, són els dos darrers casos de transsexualisme que busca el seu reconeixement legal. Tot i que l'operació de canvi de sexe fa anys que està despenalitzada, el buit legal al respecte continua sent present.

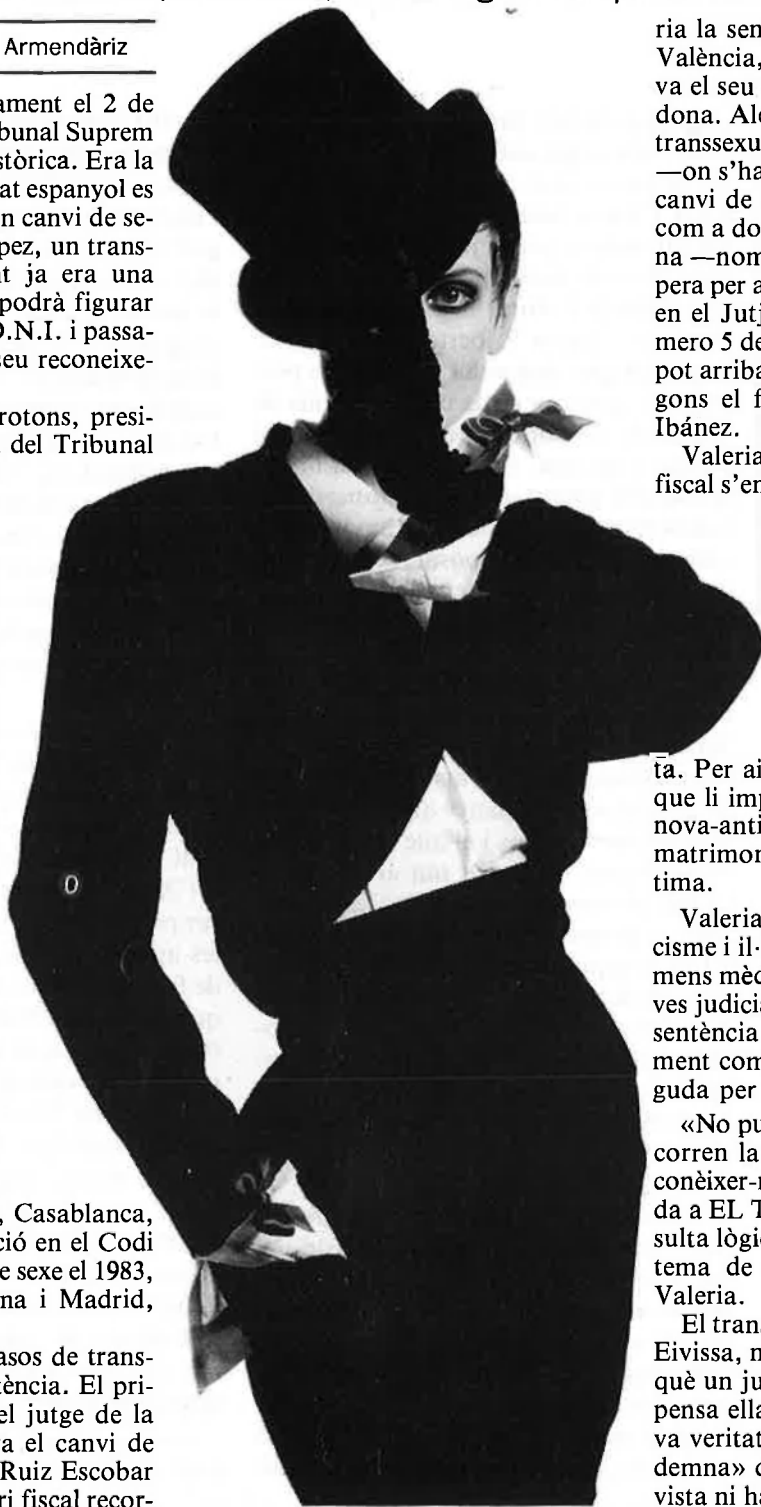
C. Gàmez, E. Roig i F. Armendàriz

El passat estiu, exactament el 2 de juliol de 1987, el Tribunal Suprem dictava una sentència històrica. Era la primera volta que a l'Estat espanyol es dictava favorablement un canvi de sexe. Antonio Castillo López, un transsexual canari, legalment ja era una dona. A partir d'ara ja podrà figurar com a Marisa en el seu D.N.I. i passaport. Per fi arribava el seu reconeixement legal.

Per a Juan Latour Brotons, president de la Sala Primera del Tribunal que havia emès la sentència, «la transsexualitat és un problema del nostre temps que ha estat possible gràcies als insospitats avanços de la cirurgia plàstica. Aquesta realitat comporta un fenomen sociològic que el Dret no pot ignorar, i que obligava a prendre postures». Com assenyalava el magistrat en la seua ponència, aquest era un problema que altres països ja havien legislat —Suècia, Alemanya, Itàlia, Holanda—, mentre entre nosaltres encara no hi ha llei que aborde la qüestió de la transsexualitat.

Es calcula que a l'Estat espanyol hi ha més de dos-cents transsexuals operats, ja siga a l'estranger, via Londres, Casablanca, o des de la despenalització en el Codi Penal de les operacions de sexe el 1983, en clíniques de Barcelona i Madrid, principalment.

Ara hi ha dos nous casos de transsexuals pendents de sentència. El primer a Eivissa. Mentre el jutge de la capital pitiusa aprovava el canvi de nom i de sexe de Pablo Ruiz Escobar pel de Valeria, el ministeri fiscal recor-

ria la sentència. Darrerament, des de València, una altra persona demanava el seu reconeixement jurídic com a dona. Alejandro Fernández Giner, un transsexual valencià fincat a Alemanya —on s'havia sotmès a una operació de canvi de sexe— tractava d'inscriure's com a dona en el Registre Civil. Susana —nom amb què hi vol figurar— espera per a primers de febrer el veredict de en el Jutjat de Primera Instància número 5 de València. Una sentència que pot arribar fins al Tribunal Suprem segons el fiscal i l'advocada, Amparo Ibáñez.

Valeria Ruiz Escobar, encara que el fiscal s'encaboti a anomenar-la Pablo, és tota una dona. Als seus trenta-sis anys posseeix la bella serenitat que proporciona la maduresa, placidesa no renyida amb un caràcter fort i propulsor dels seus drets.

La dona sap que té raó i que la seva veritat és la certa. Per això no entén les traves legals que li impedeixen regularitzar la seva nova-antiga vida i establir un vincle matrimonial amb el company que estima.

Valeria, que ha suportat amb estoïcisme i il·lusió tots els incòmodes exàmens mèdico-forenses i les fredes proves judicials, s'enfonsà en saber que la sentència que la reconeixia jurídicament com a dona havia estat recorreguda per la fiscalia de Palma.

«No puc entendre com els fiscals recorren la sentència sense veure'm, ni conèixer-me», manifestà desil·lusionada a EL TEMPS. La seva pregunta resulta lògica, si tenim en compte el sistema de valors d'una persona com Valeria.

El transsexual fincat a Sant Antoni, Eivissa, no entén, ni pot entendre, per què un jutge que l'ha vista, i sap com pensa ella i respira, comparteix la seva veritat i un anònim fiscal «la condemna» des de Palma, sense haver-la vista ni haver parlat mai amb ella. Els

Identitat i gènere

Rafael Xambó

La identitat sexual de cada persona es construeix al llarg d'un procés que s'inicia el primer any de vida i es considera consolidat en acabar l'adolescència. En el transcurs, les persones integren de manera singular tot allò que és i serà rellevant, perquè cadascú siga únic malgrat totes les similituds. Les diferents evolucions de la vinculació afectiva amb el pare i la mare, l'ambient familiar i social, els models d'identitat sexual a l'abast i la particular percepció de cadascú, la manera com s'assimilen les experiències, durà a una progressiva fixació en un gènere. La identitat sexual és el resultat de la interacció amb el medi, és un camí d'eleccions, pressions i refusaments, i, per tant, no es deriva sempre i necessàriament del sexe anatòmic.

En la nostra societat disposem de dos gèneres, masculí i femení, que es corresponen amb els sexes anatòmics mascle i femella. Tanmateix, bé que no reconeguts socialment, podríem afegir-ne dos més; gais i lesbianes, els quals presenten característiques d'identitat sexual diferenciades per molt que, tòpicament, es pretenga referir-los als dos gèneres dominants. Ara bé, gais i lesbianes no tenen habitualment cap conflicte amb el seu sexe anatòmic, del qual frueixen com qualsevol. Per això, no té sentit establir una relació estreta entre el transsexualisme i la preferència eròtica per les persones del propi sexe.

Els i les transsexuals són persones que refusen el propi sexe anatòmic i construeixen la seua identitat sexual sobre l'altre, incorporant-hi les característiques del gènere. És a dir, mascles que se senten dones, femelles que se senten homes. Els primers senyals observables hi apareixen als tres o quatre anys, amb la preferència pels vestits, els jocs i els papers propis de l'altre sexe. Durant la infantesa i l'adolescència se'ls associarà amb els gais efeminats o amb les lesbianes masculinitzades. L'aïllament social i els conflictes s'agreguen a partir dels set o vuit anys, quan la família i el medi pressionen perquè el xiquet o xiqueta acomode el seu comportament al que s'espera del sexe anatòmic. D'un terç a la meitat dels xiquets faran una redefinició de la pròpia identitat orientant-se cap a l'homosexualitat durant l'adolescència. En el cas de les xiquetes sembla que la pressió social aconsegueix uns majors efectes, per la qual cosa només una minoria retindran una identificació masculina i algunes poques desenvoluparan pautes homosexuals. D'altra banda, més xiquets que xiquetes, mantenen un rebuig persistent de les pròpies estructures anatòmiques que, de vegades, pot arribar fins i tot a una mutilació dels genitals.

El procés va sempre acompanyat de greus conflictes amb el medi, per això, en molts casos, durant l'adolescència dissimularan els trets més pregons en el comportament, mentre que, en silenci, es reafirmen en el gènere adquirit. Tras-

torns psicològics i profundes depressions en són el resultat i condueixen al suïcidi en una cinquena part dels casos. L'eixida de l'atzucac exigeix, quasi sempre, abandonar el medi on la persona s'ha criat; família i ciutat. L'emigració és, per tant, el recurs més habitual.

Les causes psicològiques són ben fosques per ara. D'altra banda, no s'han detectat diferències genètiques o hormonals. Les explicacions més conegudes s'han fet en termes psicoanalítics (conflicte edípic) o de la teoria de l'aprenentatge (adquisició de les característiques de l'altre gènere).

Amb independència de les causes, una cosa ben certa és que les persones transsexuals, a la fi de l'adolescència, es troben amb un problema existencial greu, un cos que no es correspon amb el gènere construït. Tots els qui es plantegen escrúpols ètics i entrebancs jurídics per a resoldre la situació del transsexual pel canvi de sexe anatòmic i l'adequació legal a la nova situació, potser haurien de pensar si és ètic destruir la seua identitat personal amb el propòsit d'ajustar sexe anatòmic de naixença i gènere, si és ètic abandonar les persones a l'aïllament i la depressió.

En definitiva, qui vulga que s'opere, i que li canvien el carnet. □

mecanismes judicials s'escapen de l'escala de valors de Valeria.

Valeria, va néixer el febrer de 1952 a Tetuan. Des de petita es va comportar com una nena. I com a tal va ser tractada per la seva mare: donya Angeles Escobar.

La seva infància va transcórrer als colonials carrers de l'antic protectorat

espanyol a Marroc. Més tard canvià Àfrica per la barcelonina ciutat de Sant Sadurní d'Anoia. La seva família es traslladà a Barcelona i allà Pablo Valeria, que mai va ser amic dels jocs virils, cresqué *diferent* en un ambient repressiu i integrista.

Els anys seixanta no tingueren a l'Estat espanyol el caràcter *liberalitzador*

d'altres nacions veïnes i, per contra, institucionalitzà mecanismes repressius per als discordants i *diferents* al sistema, com, per exemple, la famosa Llei de Perillositat i Rehabilitació Social.

Però Valeria sempre va tenir clara la seva personalitat femenina, i l'any 1971, amb dinou anys, decidí trencar amb el seu passat i afrontar la seva

El transsexualisme a debat

El transsexualisme és ja una realitat social de la qual se sap molt poc i que, d'alguna manera, roman ignorada tant en el camp sociològic, com en el mèdic i jurídic. EL TEMPS ha volgut conèixer l'opinió d'especialistes en aquests camps i obrir una roda d'opinions. Les respostes giren entorn d'aquestes preguntes:

1. ¿Canviant de sexe es canvia d'identitat?

2. ¿Hi ha un buit legal respecte a aquest tema? ¿quina solució hi aportaria?

Conxa Andreu,
assistenta social

«És un tema molt delicat. Un canvi de sexe no implica un canvi d'identitat; la identitat es té per molt que psicològicament es vulga tenir-ne una altra. Qualsevol persona du una història, la seua, que és la que el defineix per molt de canvi quirúrgic que es faça.

Aleshores pense que dins del camp jurídic, la llei hauria de donar el seu suport als transsexuals, es fa necessària una normativa legal que contempli aquest tema i faça costat a aquestes persones».

Teresa Puente,
catedràtica de Dret Civil

«Si la medicina demostra que aquesta persona s'ha convertit en home o dona, el dret ho haurà d'acollir i regular. En la Constitució no hi ha cap

referència a l'homosexualitat; la transsexualitat, actualment, no es recull en cap norma.

Ara bé, cal tenir en compte que el dret es fa per a la persona i no la persona per al dret, per tant, és necessari ficar una solució legal a aquest fet social que afecta l'estat de la persona. S'hauria de modificar la llei.

D'altra banda, m'estranya que, en nn moment en què es vulnera constantment la legalitat vigent, en qualsevol registre civil no s'admeta la inscripció d'un transsexual».

Carlos Climent,
president de l'Audiència Territorial

«Pel càrrec que tinc no puc opinar sobre aquest tema, i més tenint en

compte que encara no s'ha dictat la sentència. Aleshores, és evident que hi ha un buit legal que s'haurà d'omplir en un futur».

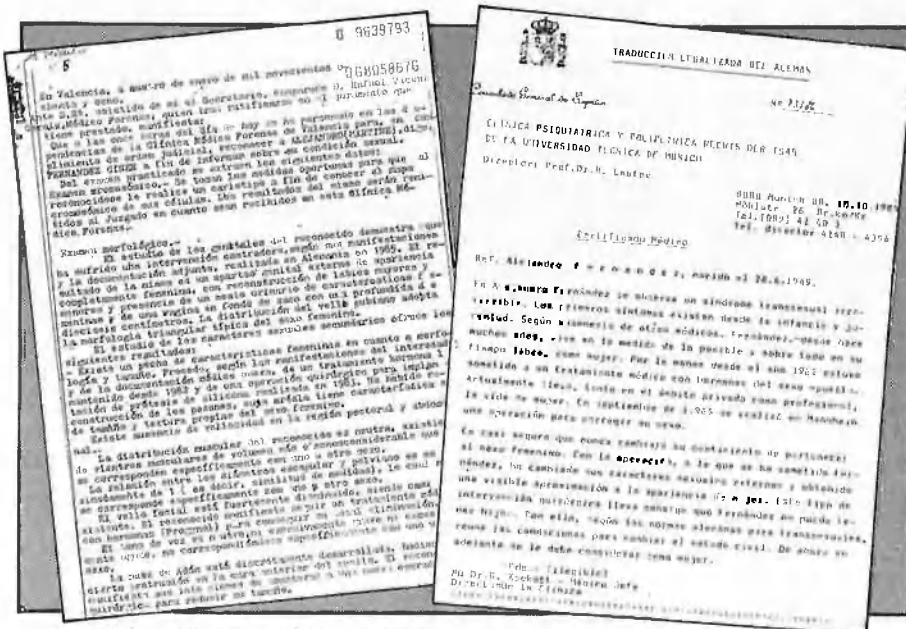
Enric Amat,
neuropsiquiatre

1. «Entenc que la identitat d'una persona és aquella vivència mitjançant la qual aquesta persona, al llarg de la seua biografia, sap que segueix sent ella mateixa i no cap altra.

Dit això, des del meu punt de vista, un home o dona que decideixen canviar de sexe no canvien la identitat. Mireu, els sers humans, així, en concepte, jo no n'he vist; el que couer són homes i dones, vull dir que això que en diem ser humà té un cos sexual.

Si aquesta persona humana sexualment canvia de conducta, d'anatomia, de

Acta del jutjat i certificat mèdic corresponents al canvi de sexe d'Alejandro Fernández.

condició de dona. Un any després, comença a conviure amb un home, relació que es prolonga fins a 1979.

L'avui transsexual es refugià, com moltes altres persones de la seva mateixa situació, en el món de l'espectacle de varietats arrevistades. Valeria va viure uns anys rodant per clubs nocturns de la península i de les Illes, que als anys setanta eren asil de transvestits, homosexuals i d'altres *perillosos socials*.

Despenalització del canvi sexual

La protagonista de la demanda judicial es traslladà a Eivissa, on començà a treballar de cambrera d'una barra americana. Els assumptes econòmics no li anaren malament i amb el temps va poder instal·lar els seus propis ne-

fisiologia i adopta un patró de conducta anatòmic i fisiològic diferent al que tenia quan va nàixer, en realitat no ha canviat de sexe. Ha canviat de patró de conducta. Una raó basada en la ciència: els gonosomes del mascle són XY i els de la femella XX, de manera que per molt que extirpeu l'òrgan sexual, aquest home o dona, des del moment de la concepció i fins que es muira, seguirà tenint un codi genètic d'home o de dona. Amb això vull dir que un transsexual —amb tots els meus respectes— està transformant la naturalesa pròpia... aconseguirà assemblar-se al sexe al qual desitja pertànyer, però el seu codi genètic serà sempre el mateix.

D'altra banda, la seua psicologia també s'haurà vist afectada, en línies generals. Fóra absurd dir que en tots els casos, però el fet cert és que si no es troben bé amb el sexe que la naturalesa els ha donat, és com si estigueren malalts».

2. «Aquesta segona pregunta, la responc com a ciutadà, no com a psiquiatre. Una cosa és la legalització d'alguna realitat i una altra que això siga lícit».

Santiago Dexeus,
ginecòleg, director de la
Clínica Dexeus de Barcelona

1. «Respecte a la primera pregunta, probablement no, ja que no només es tracta d'una resolució anatòmica d'una persona, sinó que també cal destacar la seua incorporació cívico-social, la qual pot causar un cert trau-

ma si no té una ajuda psíquica».

2. «Sí, crec que és necessari un canvi en la legislació».

Dtor. Ferrer Ruscalleda,
president del Col·legi de Metges
de Barcelona

1. «Canviat de sexe, evidentment es canvia d'identitat civil. Ara bé, des del punt de vista mèdic, el transsexualisme és un tema encara confús. Jo crec que si una persona passa la barriera del seu sexe, és molt probable que la seua identitat canvie. Però no per la intervenció quirúrgica en si, sinó perquè abans ja estava canviada la seua identitat. Mitjançant l'operació el que passa és que la seva identitat interior i l'exterior és ja la mateixa».

2. «En aquesta temàtica, com en altres, la Hei no ha previst moltes co-

ses i, per tant, no les ha legislat. Pense que sí que hi ha un buit legal».

José Fornes Ruiz,
president del Col·legi de Metges
de València

«Des del primer moment que un individu vol canviar de sexe, la seua mentalitat ja té la inclinació completa respecte a aquest sexe. Tanmateix, mai no podrà ser orgànicament una dona ja que la intervenció quirúrgica ha canviat el sexe sols en l'exterior.

La transsexualitat és un tema confús i complicat, és un problema sobretot psicològic. Opine que s'ha de començar a pensar en una fórmula per a cobrir aquest buit legal, ja que per part de la medicina, de la ciència, les coses en aquest tema estan més clares».

gocis, repartits avui per Barcelona i Sant Antoni.

La seva vida sentimental roman més o menys estable, però Pablo conserva —per imperatius legals— els seus atributs masculins. La llei, i en concret l'article 428 del Codi Penal, prohibia les operacions de canvi de sexe, restricció que molts transsexuals obviaren anant a intervenir-se a Casablanca —Marroc— o Londres.

«Moltes amigues meves —comentà Valèria— tenen resolt el seu problema des de fa anys. S'operaren a l'estranger i llavors, en ple franquisme, anaren al registre civil convertides en verdaderes dones i digueren al funcionari de torn: «Mi padre se equivocó al inscribirme como una mujer». Així, en la dictadura moltes amigues meves van resoldre el seu problema i es pogueren casar».

Valèria s'operà el 1985 en una clínica de Barcelona. La intervenció va ser, des del punt de vista mèdic, un èxit i trastocà els seus òrgans masculins en una *neovagina*. La transformació ha estat certificada pels forenses del jutjat d'Instrucció número dos d'Eivissa i el demandant ha quedat fisiològicament com una dona.

Donya Angeles Escobar, per a qui Valèria ha reservat permanentment l'habitació de convidats, sempre va estar convençuda que la naturalesa s'equivocà amb el seu fill Pablo. Per això, la mare sempre l'ha tractat com si fos una dona i ha accedit a testificar al seu favor.

Francisco Ruiz Escobar, germà de Valèria, ha declarat en el procés judicial que «la meua germana està totalment identificada com a dona amb el seu actual sexe». Solidaris han estat

també Vicente i Avelino, els dos «homes de la vida de Valèria», que han confessat al jutge les seves vivències amb el transsexual.

A Valèria se li nota la complacència i felicitat amb el seu nou sexe i la seva feminitat, admesa i avalada pel mateix jutge, es revela en detalls com l'orgull amb el qual mostra a les visites les reformes practicades en el seu pis eivissenc, o la vergonya que li produeix ser sorprès de bon matí pel periodista sense arreglar-se, ni haver tingut temps de maquillar-se.

El transsexual, una dona de grans ulls blaus, madura, no esperava els contratemps jurídics i encara, segons sembla, haurà d'esperar que la llei s'amotlli a la vida.

Mentrestant, Valèria no vol ser entrevistada, ni fotografiada per ningú, fins a tenir la sentència ferma.